

Sosyoloji Dersi Öğrenci Algılarının Derse Verilen Önem, Sosyal Kazanım ve Öğrenme Ortamı Boyutları Açısından İncelenmesi

An Investigation of Students' Perceptions of their Sociology Course in terms of the Course's Importance, their Social Attainment and the Learning Environment

Köksal BANOĞLU* Yasemin BAŞ**
İstanbul Maltepe Halit Armay Lisesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin sosyoloji dersine ilişkin algılarını incelemek ve sonuçlar ışığında derse ilişkin geliştirici önerilerde bulunmaktır. Araştırma evrenini, İstanbul İli Maltepe İlçesi'ndeki devlet okullarında okuyan ve sosyoloji dersi alan 795 öğrenci oluşturmaktadır. Küme örnekleme yoluyla evrenin % 37'sine ulaşılarak, 296 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Sosyoloji Dersi Öğrenci Algı Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör çözümlenmeleri sonucunda ölçeğin üç boyuttan oluştuğu, toplam varyansın %68'ini açıkladığı ve üç boyutlu modelin verilerle kabul edilebilir uyum gösterdiği belirlenmiştir ($X^2/sd=2.803$; GFI=.896; CFI=.901; RMSEA=.078). Toplanan veriler varyans, kovaryans ve çoklu regresyon çözümlenmelerinden yararlanılarak incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrenciler sosyoloji dersinin önemine ve sosyal kazanımlarına ilişkin "orta" düzeyde, dersin öğrenme ortamına ilişkin ise "katılmıyorum" düzeyinde bir algıya sahiptirler. Genel ve sosyoloji dersi not ortalaması yüksek olan öğrenciler sosyoloji dersine yönelik tüm boyutlarda daha yüksek algıya sahipken, not ortalaması düşük olan öğrencilerin tüm boyutlarda daha düşük algıya sahip olduğu bulunmuştur. Yapılan çoklu regresyon çözümlenmesi sonucunda öğrencilerin dersin önemine ve öğrenme ortamına ilişkin algıları, dersin sosyal kazanımlarına ilişkin algılarının % 45'ini açıkladığı görülmüştür ($r=.668$). Öğrencilerin dersin öğrenme ortamına ilişkin algıları istatistiksel yöntemlerle kontrol altına alındığında, farklı ders başarısına sahip öğrenciler arasında görülen dersin önemine ilişkin algı farkının ortadan kalktığı ve dersin kazanımlarına ilişkin farkın ise azaldığı tespit edilmiştir ($F_{(4,126)}=3.178$; $p<.01$).

Anahtar Sözcükler: Sosyoloji dersi, ölçek, öğrenci algısı, uygulamalı sosyoloji, sosyoloji stajı.

Abstract

The purpose of this study is to investigate students' perception of their high school sociology course. State schools instructing sociology lessons as a selective course in Maltepe district were selected as the research population with 795 high school students. By using cluster sampling method, 296 students were involved in the research sample. The data were collected through "Sociology Course Perception Scale" developed by the researchers of this study. The performed exploratory and confirmatory factor analyses showed that 3-factor structure accounts for 68% of total variance and the measurement model has an acceptable goodness of fit ($X^2/sd=2,803$; GFI=0.896; CFI= 0.901; RMSEA= 0.078). One-Way ANOVA, ANCOVA and regression analyses were performed on the collected data. According to the research findings,

* Köksal BANOĞLU MEB İstanbul Maltepe Halit Armay Lisesi, BT Formatör Öğretmeni, e-posta: koksal_banoglu@hotmail.com

** Yasemin BAŞ MEB İstanbul Maltepe Halit Armay Lisesi, Felsefe Grubu Öğretmeni, e-posta: bbbyasemin@hotmail.com

students stated sociology course's perceived importance and social attainments as "average level" and sociology course's perceived learning environment as "low level". It was found that students who have better marks in sociology course and GPA perceived sociology course higher level whereas others have lower perception of the course. At the end of multi-regression analysis, it was determined that students' perception of the course's importance and learning environment account for % 45 of social attainment perception. It was seen that while controlling for students' perception regarding course learning environment, students' perceived important scores did not differentiate for their grade point average and sociology course score.

Keywords: Sociology course, scale, student perception, applied sociology, sociology internship

Summary

Purpose

Sociology is the study of social life, social change, and the consequences of human behavior. Therefore, sociology investigates the structure and development of groups, organizations, and societies so as to build a conceptual framework of elaborating social events. In order to inform students of sociology as a science and to enrich their minds with an understanding of key sociological concepts, principals and theories, Sociology courses are often taught two hours a week in high schools for grade 11 students.

The structure of these courses has an obvious, even though not a clear, effect on students' learning. Additionally, teachers' abilities, course content, educational goals and teaching techniques are integral parts of the weak and strength points. The important question here is whether or not students think of their sociology course in terms of the course's importance, their social attainment and the learning environment? Hence, the purpose of this study is to investigate students' perceptions of high school sociology courses in terms of their importance, their social attainment and the learning environment as three major dimensions.

The study is a descriptive study based on a survey method. State schools teaching sociology lesson as a selective course in Maltepe district were selected as the research population of 795 high school students. By using the cluster sampling method, 296 students were involved in the research sample. Almost 94% of the questionnaires were returned by the students who took part in the study.

The data were collected through "Sociology Course Perception Scale" developed by researchers of this study. The pilot study was conducted with 72 students so as to confirm the validity and reliability of the survey. Exploratory factor analysis was run using the principal component method. A threshold factor loading of 0.6 or higher and 0,5 anti-image value are the convention used in this study. According to results, 15 items loaded onto 3 factors, named respectively course importance, course's social attainment and course's learning environment dimensions. It was found that those factors account for 68% of the total variance.

Results

According to the findings, high school students stated that sociology course's perceived importance and social attainments was "average level" and sociology course's perceived learning environment was "low level". The survey items' means showed that students' perception of whether they find sociology course's length adequate has the lowest perception level with 2,10 average.

Additionally, it was found that students who have better grades in their sociology course and school achievement (GPA with 5 or 4 points) perceived sociology course higher whereas the ones who have weak marks with 1 point have lower level of perceived course importance, social attainment and learning environment.

As a result of the multi-regression analysis, it was determined that students' perception of course's importance and learning environment account for 45% of their perception of their social attainment. It was seen that while controlling students' perception regarding the course's learning environment, students' perception did not differentiate in comparison to their grade point average and sociology course scores.

Discussion

Compared to similar research studies conducted in Europe and the US on students' perception of sociology courses taught in high schools, it was detected that there is significant affinity between students' perception of the course in Turkey and abroad.

First, they perceive sociology course as dysfunctional in terms of their future and get easily bored with using of classic lecturing method in classroom. Second, if the sociology teachers stimulate students to participate in group activities, learning together make students more interested in the course.

Therefore, it can be seen that there is a broad range of external factors that need to be taken into account to understand students' perception of their sociology courses. The current study's results particularly underlined the strong relationship among learning environment, the given importance to the course and the course's social attainments.

Conclusion

It is rather challenging that high school students do not give enough importance to sociology as a course. They do not consider important its social attainment and they do not support learning environment including the teaching techniques and classroom activities, as is seen from their low and average level perceptions. Besides, disregarding their sociology grades and GPAs, the learning environment of the sociology course influences students' perception. Thus, it was suggested that the sociology course should be integrated with internship activities so that the course learning environment can engage them with daily life matters.

Giriş

Sosyoloji temel anlamıyla, toplumsal sistemlerin gelişim ve işleyişini yöneten yasaları ortaya çıkarmaya çalışan, bu toplumsal fenomenleri gözleyip betimleyerek tutarlı bir kavramsal şema içerisinde açıklamayı hedefleyen bilim dalıdır (Cevizci, 2000). Sosyal yapıyı, işleyişini ve değişimlerini temel alan sosyoloji dersi, genel ortaöğretim kurumlarının 11. sınıflarında seçmeli ders olarak haftada 2 ders saati okutulmaktadır. Sosyal bilimler liselerinin 11. ve 12 sınıflarında ise ortak ders olarak verilmektedir. Ülkemizdeki tarihi neredeyse cumhuriyetle eşit sayılan sosyoloji eğitiminin temel işlevi, öğrencilere bu bilim dalını tanıtmak ve onların kendilerini bu alanda geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Tan,1987).

Bu derste, sosyolojiyi öğrencilere sevdirmek, yaşadıkları toplum ve toplumun birey üzerindeki etkisine yönelik farkındalık sağlamak ve öğrencilere sosyolojik bir perspektif kazandırmak hedeflenmektedir. Bu sayede içinde yaşadıkları topluma dışarıdan bir bakış geliştiren öğrenciler, böylece topluma ilişkin değerlendirmelerinde önyargıdan bağımsız bir yol izleyebilmektedir (Schopmayer & Fisher, 1993). Bir diğer ifadeyle, öğrenci önce kendini, sonra yaşadığı toplumu ve insan deneyimlerini tanıma, bilme ve çözme ihtiyacını bu ders aracılığıyla karşılamaktadır (Can, 2006). Sosyolojinin temel kavram ve kategorileriyle ilgili öğrencilere sunulan akademik bilgiler kadar, onların iyi bir yurttaş, sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırılmaları da sosyoloji eğitiminin hedefleri arasındadır (DeCesare, 2004). Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde sosyoloji dersi öğretim programı, yöntemi, öğretmen niteliği, üniversite-okul işbirliği gibi faktörler şüphesiz önemli roller üstlenmektedir (Andriot, 2007; Arslanoğlu, 2001). Öğrenmenin aktif bir sürece dayandığı ölçüde etkili olması geniş çapta kabul gören bir olgudur. Bu nedenle bir öğretim programının başarısında kazanım, yöntem, öğretmen niteliği,

güncel bilgi edinimi gibi belirleyenler kadar, öğrenenlerin program hedeflerine ve öğretim sürecine yönelik algısı ile öğrenme ortamına ilişkin beklentisi hedeflere ulaşmada büyük öneme sahiptir. Çünkü aktif öğrenmede kişiler, bilgiyi ancak sosyal bir gerçeklik olarak onunla karşılaştıkları zaman özümser ve kalıcı olarak öğrenir (Hamlin & Janssen, 1987).

Konuyla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar, sosyoloji dersine yönelik öğrencilerin olumlu algı geliştirdiklerini göstermektedir. Yalar (2001)’a göre, öğrenciler sosyoloji dersini önemli bir ders olarak görmekte ve bu dersi sevmektedir. Yıldırım (1997)’a göre öğrenci bu dersi niçin aldığını bilmekte ve derse karşı olumlu tutum geliştirmektedir. Öte yandan, dersin işlenişiyle ilgili sorunları gündeme getiren, bu sorunların netleştirilmesine ve çözüm geliştirilmesine yönelik öneri geliştiren araştırmalar da bulunmaktadır (Alican, 2007; Arslanoğlu,2001; Balcı ve Yıldırım, 1999; Yıldırım, 1997; Zabun,2002).

Sosyoloji dersi öğretiminde kullanılan yöntemler incelendiğinde, DeCesare (2007)’ın araştırması, ABD’deki okullarda sosyoloji dersinde en sık kullanılan öğretim teknik ve yönteminin, tartışma tekniği ile işbirlikçi öğrenme yöntemi olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada, görsel öğretim araçları ve bilişim teknolojilerinin öğretim sırasında yüksek oranda kullanıldığını ortaya konmuştur. Türkiye’de ise sosyoloji öğretiminde en sık kullanılan yöntemin, düz anlatım yöntemi olduğu bilinmektedir (Balcı ve Yıldırım, 1999).

Mevcut sorunlara ilişkin yurtdışı araştırmalar incelendiğinde, öğrenme ortamının zenginleştirilmesi için a) derslerde geleneksel müzik kullanılması (DePriest, 2007); b) üniversitelerle ortak seminerler düzenlenmesi c) okul gazetesi ve tartışma gruplarının oluşturulması (Berheide, 2005; Reinerth, Lindsay, Wise, Seitz & Dillon, 1998); d) uygulamalı sosyoloji stajı (Palmer & Savoie, 2002; Hall, 2000) önerilerinin öne çıktığı göze çarpmaktadır.

Alanyazındaki mevcut araştırmalar sahip oldukları genel yaklaşım açısından incelendiğinde, araştırmacıları harekete geçiren ortak ilginin şu sorulara cevap bulmak olduğu görülmektedir: Öğrencilere sosyoloji dersini nasıl sevdirebiliriz? Sosyoloji dersinin yararlarını onlara nasıl benimsetebiliriz? Eğitim sürecinde onları nasıl aktifleştirebiliriz? Hangi araçlarla? Nasıl bir ortamda? Hangi yöntemlerle? Bu çalışma da benzer kaygı ve sorgulamalarla konuya yaklaşmakta, öğrencilerin derse yönelik ilgi ve beklentilerini ortaya koyarak bu sayede mevcut tartışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin sosyoloji dersine yaklaşımlarının hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini ve bu konudaki algı düzeylerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyoloji dersinin önemine, öğrenme ortamına ve sosyal kazanımlarına ilişkin öğrenci algısı ne düzeydedir?
2. Öğrencilerin okuduğu okul, cinsiyet, bölüm, genel not ortalaması, sosyoloji not ortalamasına göre sosyoloji dersinin önemine, öğrenme ortamına ve sosyal kazanımlarına ilişkin öğrenci algısı farklılaşmakta mıdır?
3. Sosyoloji dersinin önemi, öğrenme ortamı ve sosyal kazanımlarına ilişkin öğrenci algıları arasındaki ilişki, mevcut öğrenci algısını ne kadar açıklamaktadır?
4. Öğrencilerin sosyoloji dersi öğrenme ortamına ve sosyal kazanımlarına yönelik algısı, dersin önemine ilişkin algısının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
5. Öğrencilerin sosyoloji dersinin önemine ve öğrenme ortamına yönelik algısı, dersin sosyal kazanımlarına ilişkin algısının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
6. Öğrencilerin öğrenme ortamı algısı kontrol altına alındığında, sosyoloji dersinin önemine ve sosyal kazanımlarına ilişkin algıları ders başarısına göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Model

Araştırma, tarama modeline dayanan betimsel bir çalışmadır. Bu modelde araştırmanın konusu içinde bulunduğu durumla tanımlanmaya çalışılır. Tarama modeli, geçmişte var olan ya da mevcut bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Karasar, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılı, İstanbul İli, Maltepe İlçesi'nin, sosyoloji dersi okutulan 9 ortaöğretim kurumunun 11. ve 12. sınıflardaki 795 öğrenci oluşturmaktadır. Evrendeki öğrenciler, okullarının konumuna göre dört mahalli bölgeye ayrılmış, küme örnekleme yoluyla 4 ortaöğretim kurumundaki 11 şubeden 312 öğrenci örnekleme seçilmiştir. Belirlenen her bölgeden bir ortaöğretim kurumu seçilerek örneklemin yansızlığı sağlanmaya çalışılmıştır. Evren büyüklüğüne bağlı olarak (N=795) yapılan hesaplama sonucunda, yüzde 95 güven aralığında evreni temsil edebilecek örneklem büyüklüğünün 260 olduğu belirlenmiştir. Ancak hatalı ya da eksik veri dönüşü ihtimaline karşı 312 anket okullara gönderilmiş ve anketlerin öğretmenlerin gözetiminde doldurulması sağlanmıştır. Geriye dönen anketlerden, yanlış veya eksik doldurulduğu tespit edilen 16 anket elenerek, 296 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Anketlerin geriye dönüş oranı % 94, alınan örneklemin evreni temsil etme oranı % 37 (296/795) olarak tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %43.4'ü kız, %56.6'sı erkek; %41.8'i Türkçe-Sosyal, %58.2'si Türkçe-Matematik alanında eğitim almaktadır. Öğrencilerin annelerinin %36.8'i ilköğretim, %48.9'u ortaöğretim, %11.8'i lisans, %2.5'i yüksek lisans mezunu; babalarının %30.7'si ilköğretim, %50.2'si ortaöğretim, %15.2'si lisans, %4'ü yüksek lisans mezunudur. Öğrencilerin %3.8'inin genel not ortalaması "1", %7.6'sının "2", %47.3'ünün "3", %29.8'inin "4", %11.5'inin "5"tir. Öğrencilerin %14.7'sinin sosyoloji ders notu "1", %20.6'sının "2", %30.6'sının "3", %19.8'inin "4", %14.3'ünün "5"tir.

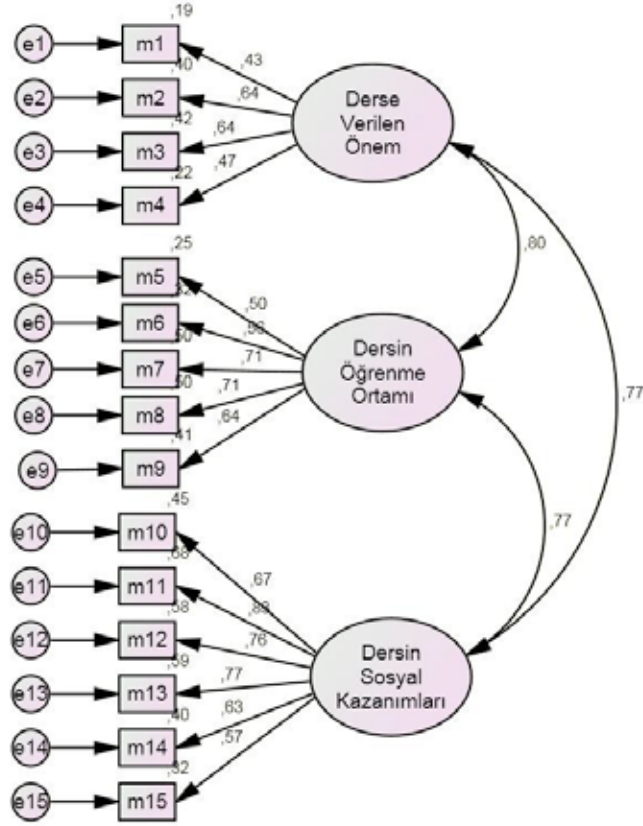
Veri Toplama Aracı

"Sosyoloji Dersi Öğrenci Algı Ölçeği" olarak isimlendirilen veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışması, bu araştırma kapsamında pilot çalışmalarla yapılmıştır. Anketin taslak maddeleri oluşturulurken ilgili literatür taranmış, sosyoloji dersi öğretim programı incelenmiş ve bu konuda yapılmış yerli/yabancı yüksek lisans/doktora tezleri taranmıştır. Madde havuzunun oluşturulmasında ve taslak ölçeğe seçilen 24 maddenin belirlenmesinde, eğitim bilimleri alanından iki öğretim üyesinin görüşü alınarak ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliği sağlanmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliğinin sınanması için evren dışında 98 öğrenciden alınan verilere bağlı olarak ölçeğe açıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizinin uygulanacağı örneklemin yeterli ölçüsü (measure of sampling adequacy) olan KMO değeri 0.86 olarak bulunmuştur. Bartlett Küresellik testi sonucunda da maddelerin korelasyon matrisinin birim matris olduğu hipotezi reddedilerek değişkenler arasında korelasyon bulunduğu ve faktör analizinin uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır ($X^2=931.096$; $sd=105$; $p=.00$). Ölçekte faktör yük değeri düşük ya da binişik madde kalmayacak şekilde sekiz kez tekrarlanan faktör analizi ve iç tutarlık güvenilirlik testi sonucunda dokuz madde ölçekten çıkarılmıştır. Her bir faktör analizinde ölçek geçerliğinin yüksek tutulması için eşik faktör yük değeri 0,60 olarak belirlenmiş, anti-image değeri 0,50'nin altındaki maddeler ölçekten elenmiştir (Sipahi ve diğ., 2008). Bu analizler sonucunda ölçeğin 15 soru, 3 boyuttan oluştuğu tespit edilmiş, ortaya çıkan üç faktörün, toplam varyansın % 68'ini açıkladığı görülmüştür. Boyutların iç tutarlık Cronbach-Alpha katsayıları sırasıyla .89 , .88 ve .75'tir. Ölçütükleri algı durumuna göre ölçeğin boyutları "sosyoloji dersine verilen önem", "dersin öğrenme ortamı" ve "dersin sosyal kazanımları" olarak belirlenmiştir.

Açıcı faktör çözümlemesi sonrası oluşan ölçek boyutlarının model-veri uyumunun

incelenmesi için doğrulayıcı faktör çözümlemesine başvurulmuştur. Bu çözümleme sonucunda, oluşturulan ölçme modeline ait uyum değerlerinin kabul edilebilir olduğu görülmüştür ($X^2/sd=2,803$; GFI=.896; CFI= .901; RMSEA= .078). Ölçme modeline ait standardize edilmiş faktör yükleri ve boyutlar arası ilişki değerleri Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Sosyoloji Dersi Öğrenci Algı Ölçeği Faktör Yükleri ve Örüntü Çizelgesi

Madde faktör yüklerinin .43 ile .83 arasında değiştiği, boyutlar arasındaki ilişki katsayılarının ise .77 ile .80 aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca yüklerin anlamlılık düzeyleri incelenerek, tüm ilişkilerin .01 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Standardize edilmiş faktör yük değerlerinin eşik değer olarak kabul edilen .40'ın üzerinde ve anlamlı olması, ölçme modelinin yapısal geçerliğe sahip olduğunu göstermektedir (Hair ve diğ., 2006).

Ölçeğin zamana bağlı olarak ne derece kararlı ölçümler verdiğini sınamak için test-tekrar test güvenilirliği ölçülmüştür. Ana kütleyle alınmayan toplam 36 öğrenciye, iki hafta arayla geliştirilen araştırma ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen ölçüm setleri arasındaki Pearson korelasyon katsayısı $r=.862$ bulunmuştur. Bu sonuç, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Boyutlardaki soru sayısının eşit olmaması ve yorumlama kolaylığı açısından toplam puan yerine boyutların puan ortalamaları kullanılmıştır. Algı düzeylerinin tespitinde, aritmetik ortalama aralığını değerlendirmek için beş sütun dört aralık mantığından hareketle, bir aralığın değeri $4/5=.8$ olarak alınmıştır. Buna bağlı olarak 5'li Likert tipi ölçek dereceleri ve ortalama aralıkları: kesinlikle katılmıyorum ($\bar{X}=1.00-1.79$), katılmıyorum ($\bar{X}=1.80-2.59$), orta ($\bar{X}=2.60-3.39$), katılıyorum ($\bar{X}=3.40-4.19$), tamamen katılıyorum ($\bar{X}=4.20-5.00$) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin ilk 4 maddesi "derse verilen önem" boyutuna, 5-9 arası maddeleri "dersin öğrenme ortamı" boyutuna, 10-15 arası maddeler ise "dersin sosyal kazanımları" boyutuna ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS 16.0 ve AMOS 18.0 istatistik programları kullanılmıştır. Birinci alt problem için ortalama ve standart sapma; ikinci alt problemin incelenmesinde tek yönlü varyans çözümlemesi (ANOVA) ve TUKEY tamamlayıcı testi; üçüncü alt problemin incelenmesinde çoklu regresyon çözümlemesi; dördüncü alt problem için ise kovaryans çözümlemesi (tek faktör ANCOVA) kullanılmıştır. Analizlere başlanmadan önce her bir çözümleme için temel varsayımların karşılanıp karşılanmadığının anlaşılması için şu işlemler yapılmıştır:

- ANOVA öncesi verilerin normal dağılımı Kolmogorov-Smirnov testiyle incelenmiş ve ölçekten elde edilen değerlerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür ($p>.05$).
- Çoklu regresyon çözümlemesine geçilmeden değişkenlerin çok değişkenli normal dağılım gösterip göstermedikleri saçılma diyagramına göre incelenmiş, faktörler arasında çoklu-bağlantılılık sorunu olup olmadığı önce Pearson ilişki katsayısı ardından CI ve VIF değerlerine bakılarak incelenmiştir (Kalaycı, 2009, Büyüköztürk, 2007). Boyutlar arasındaki ilişkinin Pearson katsayılarına göre .56, .57 ve .64 oldukları ve doğrusal bir ilişki gösterdikleri görülmüştür. VIF değerinin 1.48, en yüksek CI değerinin 9.16 olduğu tespit edilmiş, bu değerlerin çoklu-bağlantılılık için belirlenen sınır değerlerin uzağında olduğu saptanmıştır.
- Kovaryans analizi için, ortak değişken öğrenme ortamı algısı değerleri ile bağımlı değişken sosyal kazanım ve dersin önemi değerleri arasındaki ilişki ayrı ayrı incelenmiştir. Saçılma diyagramı ve .614 Pearson r değeri değişkenler arasında doğrusal ilişki olduğunu göstermiştir (Büyüköztürk, 2007). Ayrıca gruplama değişkeni olan sosyoloji ders notları ile ortak değişken olan öğrenme ortamı algı değerinin, bağımsız değişkenler üzerindeki ortak etkisi regresyon analizine alınacak her bağımsız değişken için hesaplanarak Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Regresyon Eşitliği Analizleri

Bağımsız Değişkenler	Type III	df	F	p
Sosyoloji Notu * Öğrenme Ortamı	1.443	4	.889	.471
Hata	98.153	242		
Toplam	2093.313	252		
Düzeltilmiş Toplam	161.348	251		
Dersin Sosyal Kazanımları	1.459	4	.657	.623
Hata	134.443	242		
Toplam	2595.965	252		
Düzeltilmiş Toplam	230.153	251		

Tablo 1’deki sonuçlar her iki regresyon eşitliği için de öğrenme ortamı algısı değerinin sosyoloji not gruplarına göre regresyon doğrularının eğimlerinin aynı olduğunu göstermektedir ($F_{(4)}=.889, p>.05$; $F_{(4)}=.657, p>.05$). Grup varyansları arasındaki homojenliğin tespitine yönelik olarak yapılan Levene testi sonuçları, varyansların homojen olduğunu ortaya koymuştur ($F_{(4,247)}=1.665$; $p>.05$).

Bulgular

Öğrencilerin sosyoloji dersine, onun sosyal kazanımlarına ve öğrenme ortamına ilişkin algılarının tespiti, araştırmanın ilk problemini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu üç boyuta yönelik algısı şöyledir:

- Sosyoloji dersinin önemine ilişkin algıları “orta” düzeydedir ($\bar{X} = 2.81$).

- Sosyoloji dersi öğrenme ortamına ilişkin algıları “katılmıyorum” düzeyindedir ($\bar{X} = 2.58$).
- Sosyoloji dersinin sosyal kazanımlarına ilişkin algıları “orta” düzeydedir ($\bar{X} = 3.06$).

Ölçek, algı ortalamalarını belirleyen ölçek maddelerine göre tablolaştırılmıştır. Tablo 2, öğrencilerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların ortalama ve standart sapmalarını göstermektedir.

Tablo 2.

Ölçek Maddelerinin Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

<i>Ölçek Maddeleri</i>	N	Standart Sapma	\bar{X}
1. Sosyoloji dersine hazırlıklı gelmem gerektiğini düşünüyorum.	296	1.122	2.76
2. Sosyoloji dersinde öğrendiklerimi bu dersten aldığım not kadar değerli buluyorum.	296	1.215	3.13
3. Sosyoloji dersinde öğretmeni dikkatle dinlemeye çalışıyorum.	296	1.233	3.24
4. Sosyoloji dersi için daha fazla ders saati ayrılması gerektiğini düşünüyorum.	296	1.112	2.10
5. Sosyoloji dersinde öğretmenlerin konuyu anlatırken dersi eğlenceli hale getirebildiklerini düşünüyorum.	296	1.452	2.50
6. Sosyoloji dersinde konular gerektiği kadar tartışılarak pekiştiriliyor.	296	1.330	2.56
7. Sosyoloji dersini sınıfta işlerken iletişim becerilerimi geliştiriyorum.	296	1.233	2.39
8. Sosyoloji dersini sınıfta işlerken empati yeteneğimi geliştiriyorum.	296	1.275	2.48
9. Sosyoloji dersinde anlatılan konular ilgimi çekiyor.	296	1.282	2.94
10. Sosyoloji dersinde öğrendiklerimin okulu bitirdikten sonra da bana yardımcı olacağını düşünüyorum.	296	1.340	2.97
11. Sosyoloji dersinde öğrendiğim bilgilerle toplumsal olaylara bakış açımın genişlediğini düşünüyorum.	296	1.308	3.10
12. Sosyoloji dersi sayesinde birey-toplum ilişkilerini daha iyi anlıyorum.	296	1.262	3.22
13. Sosyoloji dersinde öğretilen konular düşünme becerimin gelişmesine ve yeni bakış açıları geliştirmeme olanak sağlıyor.	296	1.268	2.95
14. Sosyoloji dersinde anlatılan bazı konuların doğruluğunu, yanlışlığını ve etkilerini okul dışında gözlemleyebiliyorum.	296	1.264	3.04
15. Sosyoloji dersi sayesinde başka insanların yaşam koşulları ve sorunları hakkında fikir sahibi oluyorum.	296	1.318	3.03

Madde ortalamaları incelendiğinde, en düşük algı ortalamasına 4. maddenin sahip olduğu görülmektedir. Bu maddeye göre öğrenciler, haftada iki saat sosyoloji ders süresini yeterli görmekte, daha fazla ders saati ayrılmasını istememektedir. Maddenin standart sapmasının da düşük olması, öğrenci fikirlerinin yüksek oranda tespit edilen ortalama etrafında yığıldığını göstermektedir. En yüksek ortalamanın 2. ve 3. maddelere, en yüksek standart sapmanın 5. maddeye ait olduğu Tablo 2’de gösterilen diğer bulgulardır.

İkinci araştırma probleminde algı ortalamaları; okul, cinsiyet, bölüm, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre incelenmiştir. Bu değişkenlere göre öğrenciler arasında anlamlı algı farkı bulunmamıştır.

Öğrenci algıları genel ders başarılarına göre incelendiğinde:

- Genel not ortalaması beş olan öğrencilerin sosyoloji dersi öğrenme ortamına ilişkin

algılarının, not ortalaması bir (zayıf) olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F_{(18)}=8.796$; $p<.01$).

Sosyoloji ders başarılarına göre incelendiğinde:

- Sosyoloji not ortalaması beş ve dört olan öğrencilerin sosyoloji dersinin önemine ve sosyal kazanımlarına ilişkin algılarının, ders ortalaması bir (zayıf) olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F_{(85)}=.150$; $p<.05$).
- Sosyoloji not ortalaması beş olan öğrencilerin sosyoloji dersi öğrenme ortamına ilişkin algılarının, not ortalaması bir (zayıf) olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F_{(71)}=.000$; $p<.01$).

Öğrencilerin dersin önemine veya sosyal kazanımlarına yönelik algılarında geriye kalan faktörlerin ne kadar açıklayıcı olduğu, araştırmanın üçüncü alt problemi olarak ele alınmıştır. Bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Boyutlar Arası Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	R	R ²	SS
1 ^a	.632	.399	.63252
1 ^b	.668	.446	.73373

Tabloya göre öğrenme ortamı ve sosyal kazanımlara ilişkin algı değerleri, dersin önemine ilişkin boyuttan elde edilen değerlerden kaynaklanan varyansın %40'ını açıklamaktadır. Öğrenme ortamı ve dersin önemine ilişkin algı değerleri, dersin sosyal kazanımlarına ilişkin boyuttan elde edilen değerlerden kaynaklanan varyansın %45'ini açıklamaktadır.

Dördüncü problemde, öğrencilerin dersin öğrenme ortamına ilişkin algı değerleri kontrol altına alındığında, sosyoloji ders başarısına göre öğrenci algıları incelenmiş ve Tablo 4'teki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 4. *Dersin Önemine İlişkin Öğrenci Algısına Sosyoloji Ders Başarısının Etkisi (Öğrenme Ortamı Sabit)*

Sosyoloji Notu	Dersin Önemi \bar{X}	Standart Sapma	Varyans Analizi			Dersin Önemi Düzeltilmiş \bar{X}	Standart Sapma	Varyans Analizi		
			df	F	p			df	F	p
1.00	2.281	.800				2.606	.105			
2.00	2.423	.746				2.656	.088			
3.00	2.393	.732	4	7.699	.000**	2.735	.073	4	2.438	.050
4.00	2.540	.734	247			2.942	.090			
5.00	3.244	.864				2.930	.111			

Tablo 4'e göre, öğrencilerin ders başarısına göre dersin öğrenme ortamına ilişkin algı ortalaması farklılaşmaktadır ($F_{(4,247)}=3.178$; $p<.01$). Ancak öğrencilerin öğrenme ortamına yönelik algı ortalaması istatistiksel olarak kontrol altına alındığında, ders başarısına göre dersin önemine ilişkin algı değerlerinin anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($F_{(4,247)}=.657$; $p=.05$).

Benzer şekilde öğrenme ortamının etkisi kontrol altına alındığında, ders başarısına göre dersin sosyal kazanımlarına ilişkin öğrenci algılarını karşılaştırmak için ikinci bir kovaryans analizi yapılmış ve bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. *Dersin Sosyal Kazanımlarına İlişkin Öğrenci Algısına Sosyoloji Ders Başarısının Etkisi (Öğrenme Ortamı Sabit)*

Sosyoloji Notu	Dersin Önemi \bar{X}	Standart Hata	Varyans Analizi			Dersin Önemi Düzeltilmiş \bar{X}	Standart Hata	Varyans Analizi		
			df	F	p			df	F	p
1.00	2.671	.863				2.826	.123			
2.00	2.932	.878				3.000	.103			
3.00	2.913	.882	4	7.762	.00**	2.999	.085	4	2.563	.039*
4.00	3.249	.963	247			3.246	.105	247		
5.00	3.722	.979				3.286	.130			

Tablo 5'e göre, öğrencilerin ders başarısına göre dersin kazanımlarına ilişkin algı ortalamaları farklılaşmaktadır ($F_{(4,247)}=7.762$; $p<.01$). Öğrencilerin öğrenme ortamına ilişkin algı ortalamaları istatistiksel olarak kontrol altına alındığında, ders başarılarına göre algı ortalamasının değiştiği ve standart sapmanın azaldığı görülmüştür. Ancak söz konusu değişime rağmen ortalamalar arasında yüzde beş anlam seviyesinde fark görüldüğü tespit edilmiştir ($F_{(4,247)}=.657$; $p<.05$).

Tartışma

Çalışmanın birinci problemine ait bulgular göstermektedir ki ortaöğretim öğrencilerinin sosyoloji dersine verdikleri önem ve onun sosyal kazanımlarına yönelik algıları "orta" düzeydedir ($\bar{X}=2.81$ ve 3.06). Ancak dersin öğrenme ortamına ilişkin algı değerleri "katılmıyorum" düzeyinde kalmaktadır ($\bar{X}=2.58$). Nitekim regresyon çözümlemesine ait bulgular, dersin önemine ve kazanımlarına ilişkin öğrenci algısı değerlendirilirken, öğretmenlerin derste kullandığı öğretim yöntem ve tekniklerinin etkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla öğrencilerin derse verdikleri önemin ve ders kazanımlarına ilişkin düşüncelerinin önemli bir belirleyeni olarak sosyoloji dersi öğrenme ortamı, tartışmanın merkezinde yer almaktadır.

Öğrenme ortamına yönelik görüşleri daha iyi anlayabilmek için bulgular bölümündeki Tablo 2'ye ait madde ortalamaları incelendiğinde, en düşük algı ortalamasının "Sosyoloji dersini sınıfta işlerken iletişim becerilerimi geliştiriyorum" ($\bar{X}=2,40$) ve "Sosyoloji dersini sınıfta işlerken empati yeteneğimi geliştiriyorum" ($\bar{X}=2,49$) maddelerine ait olduğu görülmektedir. Bu bulgular tartışmayı, sosyoloji dersinde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleriyle, daha üst bir belirleyen olarak, öğretim programının öğrenci katılımına ve aktif öğrenmeye ne kadar izin verdiği sorularına çekmektedir. Telli, den Brok ve Çakıroğlu (2008)'na göre eğitimin yapılandırılmasında en temel gereksinim sağlıklı iletişim ortamının oluşturulmasıdır. Bu nedenle sağlıklı bir öğrenme ortamı, öğrencilerin rahat iletişim kurabildikleri ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin üst düzeyde olduğu ortamdır (İpşir, 2002). Sosyoloji öğretim programında, sosyalleşme ve iletişim bir konu olarak birey ve toplum ünitesinin altında yer almaktadır; ancak bu araştırmanın bulguları, öğrencilerin sosyolojini dersini iletişim yeterliklerini geliştirmesi açısından önemli bulmadıklarını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, sadece konu olarak işlenen ama özümsemeyen ve davranışa yansımayan iletişim yeterlikleri, öğrencilerin dersin önemine ilişkin algılarını olumsuz etkilemektedir.

Balcı ve Yıldırım (1997), Türkiye'deki sosyoloji derslerinde, düz anlatım yönteminin en sık kullanılan öğretim yöntemi olduğunu tespit etmiştir. Oysa literatürde grup çalışması tekniği ve işbirlikçi öğrenme yöntemlerinin öğrencilerin iletişim ve empati becerilerini artırdığını gösteren pek çok eser ve araştırma bulunmaktadır (Doymuş, Şimşek ve Şimşek, 2005; Açıkgöz, 1992; Efe ve diğ., 2008). Hamlin ve Janssen (1987) yaptıkları çalışmada, sosyoloji dersinde grup çalışmasının aktif öğrenmeyi desteklediğini ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada araştırmacılar şunu özellikle vurgulamışlardır: "Sosyoloji dersinde aktif öğrenmenin gerçekleşmesi için yürütülen projelerde, öğrenme ortamının sınıftan çok, sınıf dışına kaydırılması gerekmektedir" (Hamlin ve Janssen, 1987, S.45).

Ballentine ve Phelps (2002) tartışma eksenini öğretmen yeterliklerine kaydırarak, öğrencilerin sosyoloji dersine yönelik ilgi eksikliğini, sosyoloji bölümü mezunlarının öğretmen olarak kendi alanlarında çalışmıyor olmalarıyla ilişkili olarak yorumlamaktadır. DeCesare (2002) ise müfredat eleştirisine dayanarak, sosyoloji derslerinde öğrencinin alabileceği bilgi seviyesinin üzerinde yapılan kavramsal yüklemelerin, öğrencilerin sosyoloji dersine yönelik algılarını ve öğretim programını olumsuz etkileyebileceğini öne sürmüştür. Görüldüğü üzere tartışma, tekil başlıklarla sınırlandırılmayacak kadar geniş bir alanı, sosyoloji öğretim programını ve eğitim anlayışını da doğrudan ilgilendirmektedir. Bu araştırmanın bulguları da öğrencilerin sosyoloji dersinin kazanımlarına diğer boyutlara oranla daha olumlu yaklaştıklarını ortaya koymuştur ($\bar{X}=3.06$). Tartışma büyük oranda istendik bu kazanımların hangi yöntemlerle ve nasıl bir içerik tasarımıyla öğrencilere aktarılacağı noktasında yoğunlaşmaktadır.

Öte yandan sosyoloji eğitimi ders programlarının gereken ilgiyi görmediğine yönelik eleştiriler de araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. DeCesare (2008)'a göre ABD'deki lise öğrencilerinin sadece % 0.6'sı sosyoloji dersini temel ders olarak seçmektedir. Nitekim bu araştırmanın bulguları da öğrencilerin haftada iki saatlik sosyoloji ders süresini yeterli gördüğünü göstermiştir. Bu ilgisizliğin olası nedenlerine ışık tutan Dennick-Brecht (2000)'e göre, bu durumun etkenlerinden biri öğretmenlerin niteliğidir. Sosyoloji anlatırken öğretmenlerin bilimsel anlamda sosyolojiden uzaklaşarak daha çok günlük problemleri ele aldıklarını belirten Dennick-Brecht, öğretmenlerin büyük oranda okuma metinleri eşliğinde tartışma ve düz anlatım teknikleriyle ders anlattıklarını belirlemiştir. Fransa'daki sosyoloji eğitimini benzer bir noktadan eleştiren Chatel (2009), Fransız liselerinde de ders içeriklerinin sosyolojiden ziyade toplumsal sorunlar üzerine yoğunlaştığını ifade etmektedir. Ayrıca sadece lisenin ikinci kademesinin (*la classe de seconde*) 1. sınıfında ve haftada iki buçuk saatle sınırlı olan ders süresinin yeterli olmadığına dikkat çekmektedir. Öğrencilerin seçmediği veya mevcut haliyle yeterli gördüğü bir sosyoloji dersi karşısında eğitim bilimcilerin sosyolojinin önemine ilişkin söylemleri ne yazık ki sonuçsuz kalmaktadır. Başarılması gereken, öğrencilerin ilgisini bu derse çekmek ve talep oluşturabilmektir.

Bu amaca yönelen tartışmalarda öğrenme ortamının nasıl daha fazla zenginleştirilebileceği gündeme getirilmekte ve uygulamalı sosyoloji, sosyoloji stajı benzeri kavramların öne çıktığı görülmektedir. Niemi, Hepburn & Chapman (2000)'a göre, ortaöğretim öğrencilerinin sivil toplum kuruluşlarında yaptıkları faaliyetler, onların toplumsal değerleri paylaşmalarını kolaylaştırırken, empati becerilerini artırmakta ve sosyal sorumluluk almalarında artış sağlamaktadır. Basirico (1990)'a göre, sosyoloji derslerinde öğrencilere cevabı belli soruları sorup, sonra da cevaplarını vermek yerine, onları hayata kazandırıp, sorunları doğrudan keşfetmelerini sağlamak ve problem çözme süreçlerini öğretmek gerekmektedir. Hall (2000)'e göre, sosyoloji stajı gibi uygulamalı eğitimler sonucunda, öğrenciler sosyoloji anlayışlarını ve teorik temellerini süreç sonucunda kendileri seçmekte, bu şekilde teorik eğitimler çok daha fazla anlam kazanmaktadır. Basirico (1990)'a göre uygulamalı sosyoloji, çağdaş sosyolojinin en önemli gelişmesi olarak günümüzde öne çıkmaktadır. Ancak bu öne çıkış, geleneksel sosyoloji anlayışını dışlayan ya da reddeden değil, onunla bütünleştirilmesi gereken bir süreci ifade etmektedir.

Araştırmanın ikinci problemde ortaya çıkan sonuçlara göre, başarılı öğrencilerin daha yüksek, başarısız öğrencilerin daha düşük sosyoloji ders algısına sahip oldukları görülmektedir. İstatistiksel açıdan varyans analizinden hareketle sebep-sonuç ilişkisi kurulamayacağı için bu bulguya yönelik analizler farklı analizlerle derinleştirilmiştir. Dördüncü problemde, kovaryans analiziyle öğrenme ortamı değişkeni kontrol edildiğinde yapılan ölçümler göstermiştir ki farklı ders başarılarına sahip öğrencilerin, derse verdikleri önem ve dersten edinecekleri sosyal kazanımlara ilişkin algıları farklılaşmamaktadır. Bu probleme ait bulgular oldukça önemlidir; çünkü öğrencilerin sosyoloji dersinden başarısız oldukları için derse ilişkin olumsuz algı içinde olabilecekleri hipotezini araştırma bulguları doğrulamamaktadır. Benzer şekilde Suitor & Field (1984)'ın araştırması da göstermiştir ki öğrencilerin sosyoloji dersine ilişkin tutumlarını, aldıkları notlar etkilememektedir. Her ne kadar ikinci probleme ait bulgular, öğrencilerin sahip oldukları

not ortalamalarına göre algılarının farklılaştığını gösterse de dördüncü problemde öğrencilerin öğrenme ortamına yönelik algı durumları kontrol altına alındığında görülmüştür ki aldıkları notlar onların dersin önemi ve sosyal kazanımlarla ilgili algılarında bir fark yaratmamaktadır. Dolayısıyla öğrenme ortamına yönelik olumlu algının, öğrencilerin derse ilişkin diğer algılarını da önemli şekilde etkilediği ortaya konmuştur. Sosyoloji dersi öğrenme ortamının yeniden düzenlenmesine yönelik getirilecek geliştirici öneriler bu bağlamda daha çok önem kazanmıştır.

Sonuç

Öğrencilerin ders ve okul başarılarından bağımsız olarak sosyoloji dersine ilişkin “orta” ve “katılmıyorum” düzeylerinde görece olumsuz bir algı içerisinde oldukları görülmüştür. Dersin öğrenme ortamına yönelik fikirlerinin, hem sosyoloji dersine verdikleri önem hem de dersin sosyal kazanımlarıyla ilgili algılarını önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yaşantılara dayanmayan, gerekli öğretim araçlarıyla zenginleştirilmemiş, öğrencilerin davranışlarına yansımayan bir sosyoloji eğitimi, derse verilen önemi olumsuz etkilemektedir. Oysa araştırma sonuçları, öğrenci katılımına daha fazla değer veren, sınıfta ve dersin işlenebileceği her ortamda öğrenci görüşlerine yer veren bir sosyoloji dersinin, öğrenciler tarafından daha önemli görüldüğünü ortaya koymuştur.

Bunun gerçekleştirilemediği mevcut durumda, öğrencilerin sosyoloji dersinin haftalık iki saat öğretim süresini yeterli bulmaları ve dersin iletişim ve empati becerilerini geliştirdiğine yönelik “katılmıyorum” düzeyinde bir algıya sahip olmaları şaşırtıcı değildir. Çünkü öğrenciler, dersin kazanımlarına yönelik de olumsuz algı geliştirmektedir. Öte yandan, sadece program değişikliğiyle ya da ders saatini artırarak öğrenciler açısından istenilen kazanımlara ve ilgiye ulaşmak mümkün değildir. Asolan sosyoloji dersini olması gerektiği gibi daha fazla hayatla iç içe ve öğrencilerin aktif katılımına dayanan bir anlayışla gözden geçirmektir.

Öğrencilerin sosyoloji dersinin önemine ve kazanımlarına yönelik düşüncelerini etkileyen faktörün, onların ders başarısı/başarısızlığı olmadığı, bunun yerine öğrenme ortamına yönelik algılarının daha belirleyici olduğu bulgusu araştırmanın dikkat çeken sonuçlarındanıdır. Bu sayede derste başarısız olan öğrencinin sosyolojiye karşı olumsuz algı geliştirdiği hipotezi sorgulanmış ve sonuç olarak, öğrenci algısına göre ders anlatmakta başarısız olan öğretmenin, öğrencinin sosyoloji dersine yönelik olumsuz algısında, ders başarısından daha fazla etkili olduğu görülmüştür.

Bu tartışmalara ve çözüm arayışlarına katkı sağlaması açısından, araştırmacılar tarafından şu somut öneriler geliştirilmiştir:

1. Sosyoloji dersi öğretim programında, yaparak yaşayarak öğrenme uygulamaları teşvik edilmeli, sivil toplum kuruluşlarıyla koordinasyon halinde düzenlenecek ortak etkinlikler ve kısa dönemli staj programları geliştirilmeli, bu şekilde öğrenme ortamının zenginleştirilmesi sağlanmalıdır.
2. Söz konusu uygulamalı sosyoloji ve sosyoloji stajı benzeri öğretim etkinliklerinin planlanması ve raporlaştırılmasında, ABD örneğinde görüldüğü gibi, akademisyen ve uzman öğretmenlerin resmi bir proje kapsamında işbirliği sağlanmalıdır.
3. Sosyoloji dersi öğretim programı, derslerde görsel ve işitsel eğitim materyallerinin kullanılmasına daha fazla olanak verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.
4. Sosyoloji dersi öğretim programı, öğrencilerin edinmek istedikleri sosyal kazanımlara uygun olarak, okul ve derslik ortamının dışındaki ortamlara da nüfuz edebilmeli, proje ve performans görevleri aracılığıyla öğrencilerin toplumsal ilişki ve süreçleri doğrudan gözlemlemesi teşvik edilmelidir.
5. Sosyoloji bilimini tanıtan ve öğrencilere bu bilimi sevdiren bilişsel/duyuşsal hedefler, ilköğretim sosyal bilgiler ders kazanımlarına dahil edilmelidir.

Kaynakça

- Açıkgöz, K.Ü. (1992). *İşbirlikçi Öğrenme, Kuram Araştırma Uygulama*. Uğurel Matbaası.
- Alican, N. (2007). Ankara Liselerinde Sosyoloji Dersi Veren Sosyoloji Öğretmenlerinin Sosyoloji Dersleri ile İlgili Yaklaşımları: Ankara Liselerinde Sosyoloji Öğretiminde Karşılaşılan Çok Boyutlu Sorunlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Andriot, A.L. (2007). A Comparative Analyze of Existing Standarts For High School Sociology Curricula. *Teaching Sociology*, 35, 17-30.
- Arslanoğlu, İ. (2001). Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 63-89.
- Balcı, A., ve Yıldırım, A. (1999). Liselerde Sosyoloji Dersinin Anlatımı Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(17), 102-117.
- Ballentine J., & Phelps K. (2002). What Can I Do? Applying Classroom Knowledge to Service Work, or Doing Practice Sociology. *Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology*, 4(1), 41-52.
- Basirico, A. L. (1990). Integrating Sociological Practice Into Traditional Sociology Courses. *Teaching Sociology*, 18, 57-62.
- Berheid, C.W. (2005). Searching For Structure: Creating Coherence In The Sociology Curriculum. *Teaching Sociology*, 33, 1-15.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Can S. (2006). Türkiye’de Sosyal Bilimler Üzerine Düşünmek. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, Vol.75. Ankara: MEB yayınları.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe Sözlüğü*. Paradigma Yayınları. İstanbul.
- Chatel, E. (2009). Sociology in French High Schools. *Journal of Social Science Education*, 8(4), 57-65.
- Dennick-Brecht, M.K. (2000). A Status Report on Introductory Sociology Courses in Public High Schools in Pennsylvania. Ed.D. dissertation, School of Education, Duquesne University.
- Doymuş K., Şimşek U. ve Şimşek Ü. (2005). İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi Üzerine Bir Derleme. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 59-83.
- DeCesare, M. (2002). The Lesson To Be Learned: The Past Troubles and Future Promise of Teaching High School Sociology. *Teaching Sociology*, 30(3), 302-316.
- DeCesera, M. (2004). Apathetic, Active or Antagonistic: A History of the American Sociological Association’s Involvement in High School Sociology. *The American Sociologist*, 35(1), 102-123..
- DeCesare, M. (2007). *A Textbook Approach To Teaching: Structural Informity among American High School Sociology Courses*. Spring Science-Bussiness Media, LLC.
- DeCesare, M. (2008). Sociology in U.S. High Schools. *Teaching Sociology*, 36(3), 254-261.
- DePriest, J. (2007). *Sociology Instructor Brings Lessons Home With Guitar and A Tune*. Washington : McClatchy-Tribune Information Service..
- Efe R., Hevedanlı, M., Ketani, Ş.,Çakmak Ö. ve Efe.H. (2008). *İşbirlikli Öğrenme*. PegemA Yayınları.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., Anderson, R.E. & Tatham, R.L. (2006). *Multivariate Data Analysis*, Pearson Prentice-Hall, NJ: Upper Saddle River.
- Hall, C.H. (2000). Clinical Sociology in Service Learning. *Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology*, 2(1), 33-39.
- Hamlin, J. & Janssen, S. (1987). Active Learning in Large Introductory Sociology Courses. *Teaching*

- Sociology*, 15(1), 45-54.
- İpşir, D. (2002). Sınıf Yönetiminde Öğrencilerle Sağlıklı İletişim Kurabilmenin ve Olumlu Sınıf Ortamı Yaratmanın Rollerini. *Milli Eğitim Dergisi*, Vol. 153-154.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayınları.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Niemi, R. G., Hepburn, M. A. & Chapman C. (2000). Community Service By High School Students: A Cure for Civic Ills. *Political Behavior*. 22(1), 45-69.
- Palmer, C. E. & Savoie, E. J. (2002). Challenges to Connecting Sociology and Service Learning. *Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology*. 4(1), 89-97.
- Reinerth J., Lindsay, P., Wise, M., Seitz, T. & Dillon J. (1998). Sociology and High School Teaching. *The American Sociologist*, 29, 64-77.
- Schopmeyer, K.D., & Fisher B. J. (1993). Insiders and Outsiders: Exploring Ethnocentrism and Cultural Relativity in Sociology Courses. *Teaching Sociology*, 21(2), 148-153 .
- Sipahi, B., Yurtkoru, E.S ve Çinko, M. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. Beta Yayınları.
- Suitor, J.L. & Feld, S.L. (1984). Determinants of Decisions to Take Sociology Courses. *Teaching Sociology*. 11(4), 387-397.
- Tan, M. (1987). *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyoloji Öğretimi", Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.
- Telli, S., den Brok, P., & Çakıroğlu, J. (2008). Teachers' and Students' Perceptions of the Ideal Teacher. *Education and Science*, 33(149), 118-129.
- Yalar, T. (2001). Lise Sosyoloji Öğretim Programının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yıldırım, A. (1997). Lise Düzeyindeki Sosyal Bilim Ders Programlarının Öğretim Sürecine Katkısı ve Çeşitli Amaçlara Verdiği Önem Yönünden Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 21(194), 48-64.
- Zabun, B. (2002). Türkiye'de Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.